

STRAND-NYT

NR. 4 ÅRGANG 13 – 2003

UDGIVET AF FORENINGEN AF STRANDFOGDER LANGS DEN JYDSKE VESTKYST

Stranding ved Sdr. Lyngvig

Foreningen af Strandfogder langs den jyske vestkyst

Formand:

Peder Kjeldgård Klit
Højgårdsvej 71,
Kallerup
9690 Fjerritslev
Tlf. 98211407

Næstformand:

Svend Poulsen
Tranevænget 1
6830 Nr. Nebel
Tlf. 75288186

Kasserer:

Keld Karstens Sørensen
Ved Granerne 2
9492 Blokhus
Tlf. 98248002

STRAND-NYT

Peter og Arne
Vesterhavsgade 136
Nørre Vorupør
7700 Thisted
Tlf. 97938230

■ ■ ALSIDIGE OPGAVER TIL SØS.

■ ■ Hanstholm Bugserservice A/S er døgnet rundt klar til at udføre en række alsidige opgaver til søs. Selskabet råder over de tre fartøjer R/S "Gorm", B/B "Svend" og B/B "Thor". Alle tre er kraftige, veludrustede søgående skibe, der er i stand til at løse de fleste forekommende opgaver indenfor bugsering, bjærgning og entreprenørarbejde. Selskabet udfører også specialopgaver af vidt forskellig art. F. eks. havundersøgelser, vagttjeneste, nedspuling og betontøbning af kabler og rør, transporter til søs, fjernbugseringer og mange andre opgaver.

Udchartring til videnskabelige togter foretages også. Her har R/S "Gorm" eksempelvis 19 sovepladser om bord. Skibet har deltaget i bl. a. hval-tællinger ved Norge og Shetland

HANSTHOLM BUGSERSERVICE A/S

HANSTHOLM TOWING COMPANY LTD

Kai Lindbergsgade 59, DK-7730 Hanstholm
Tlf. 97 96 29 99 · Fax 97 96 29 97

www.tugd.dk

En stranding ved Sdr. Lyngvig for 110 år siden

Chr. T. Christensen, Klegod skriver i "Tidsskrift for redningsvæsen" 3/93 om den norske bark "Peru's" stranding ved Sønder Lyngvig på Holmsland Klit for 110 år siden.

Den 21. november 1893 indstrandede i Jens Simonsen Jensens stranden i Sønder Lyngvig den norske bark "Peru" af Arendal. Vinden var nord-vest med frisk kuling.

Næste dag mødte den konstituerede politimester, fuldmægtig, kancelie-råd Cramer samt toldforvalter Saabye og den svensk-norske vicekonsul Christen Høy på strandingsstedet. Det strandede skib fandtes stående i havstokken ca. 50 alen fra land med forstavnen mod land og med agterstavnen ud mod søen, der fra tid til anden overskyllede skroget. Alle skibets master og rigning var kappet og flød i havet ved siden af skibet, men stadig i forbindelse med dette. Der var endnu intet inddrevet fra skibet, og søen var så stærkt oprørt, at al bjærgning for tiden var umuligt, ligesom ej heller forbindelse med skibet i øjeblikket kunne opnås. Politimesteren begav sig derefter til strandfoged Jens S. Jensens hjem. Strandfogeden forklarede her, at han for tiden var syg og til dels sengeliggende, men da han personligt ikke havde kunnet tilse sit stranden, havde han bedt sin nabo, Christen Andersen om at tilse det. Strandfoged Christen Andersen, der var tilstede forklarede, at han i går eftermiddags kl. 16 opholdt sig på stranden, hvor han da iagttog et større skib, der kom styrende mod land med kun mærsejlene oppe. På det tidspunkt blæste det en jævn kuling af nordnordvest med høj sø, og det stod ham derfor klart, at skibet ville strande. Kort efter så han en vogn med raketapparatet fra redningsstationen i Sønder Lyngvig kom kørende langs stranden nordfra.

Skibet stødte på grund omtrent kl. 1630, 50 á 100 alen fra land, og ca. $\frac{3}{4}$ time efter blev master og rigning kappet, hvorefter skibet kom til at ligge mere roligt i søen. Opsynsmanden for redningsstationen, strandfoged Christen Røjkjær Andersen fra Nørre Lyngvig forklarede, at han i går eftermiddags kl. 15 fik underretning om, at et skib var observeret nær under kysten, og at en stranding kunne forventes. Redningsstationens mandskab blev straks samlet, og en vogn med raketapparatet var tilstede da skibet strandede kl. 1630. Der blev straks affyret en raket, som lagde linien over den forreste bramrår, men da det ombordværende mandskab ikke kunne få fat i linien, opnåedes ingen resultat.

Ved signaler fra skibet blev man i land klar over, at det var hensigten at kappe skibets master, hvorfor yderligere redningsforsøg opsattes, indtil dette var sket. Der blev derefter affyret 3 raketter, men da linen sprang for de 2 førstes vedkommende, opnåedes der først ved den tredje raket at få forbindelse med skibet. I alt 13 mand blev reddet i land med redningsstolen. Kaptajnen på det strandede skib, Ludvig Løversen forklarede derefter, at det strandede skib var barken Peru af Arendal, og at den er på 590 tons. Skibet tilhører rederiet L. Løversen m.fl. med Nikolai Olsen af Arendal som korresponderende reder, og at skibet er forsikret for 180.000 kr.

Torsdag den 16. november forlod han Boulognes havn i Nordfrankrig i ballast for hjemgående. Han har under hele rejsen haft hårdt vejr og allerede lørdag eftermiddag den 18. fik han modvind med orkanagtig storm og svær sø, hvilket havde til følge, at skibet allerede søndag formiddag sprang læk, så at mandskabet straks og stadig siden havde måttet arbejde ved pumperne dag og nat. Vandet steg dog efterhånden så højt i lasten, at ballasten til sidst flød om i lasten, hvorved pumperne blev uklare og ubrugbare, og da udsigten til redning derved i høj grad formindskedes, begærede mandskabet mandag den 20. om aftenen kl. 10., da et dampskib netop observeredes, at måtte gå fra borde i skibets redningsbåde, for at søge redning på damperen.

Da kaptajnen på grund af den svære sø, måtte anse det for usandsynligt at opnå redning ad den vej, og derfor ufornuftigt at gøre forsøget, afholdt han skibsråd med sit mandskab, efter hvilket det efter hans forslag, besluttedes at søge land. På det tidspunkt befandt skibet sig 60 sømil fra land vest herfra. Kursen blev derefter sat ret øst, og kysten nåedes i går eftermiddags, hvor skibet grundstødte mellem kl. 16 og 17. Vinden var da nordlig og søen vedvarende svær, så skibet arbejdede og stødte hårdt frem på grunden, hvorfor han så sig nødsaget til at kappe masterne for at mandskabets redning kunne blive mulig.

Straks efter grundstødningen bemærkedes det ombord, at redningsvæsenet var tilstede på stranden. På grund af masternes stærke bevægelse blev det umuligt at nå den første raketline, der faldt over forbramræn, men efter at masterne var faldne, opnåedes ved en ny raket at få forbindelse med land, hvorefter hele mandskabet blev reddet. Derimod blev intet inventar eller mandskabets tøj bjærget, ligesom også skibspapirerne gik tabt, og senere har det på grund af den høje sø ikke været muligt at opnå forbindelse med skibet, fortalte kaptajnen ved søforhøret.

Statens forstrandsrettigheder gælder ikke for alle strande

Helt fra gammel tid ejede "kongen" alle rettigheder til det herreløse gods, der drev ind på forstranden ved de danske kyster. Dvs. området fra havstokken, hvor land og hav mødes ved daglig vande og så ud til hvor skibe kunne flyde. Kongens forstrandrettigheder nævnes så tidligt som i Jyske Lov af år 1241, men der fandtes faktisk to former for forstrandsrettigheder, og de findes fortsat, hvad mange næppe er bevidste om, nemlig de kongelige og de private. I dag er der i Danmark kun knyttet privat forstrandsrettigheder til følgende områder: Fanø, Manø og Anholt samt Aabjerg mellem Torsminde og Hauvig på Holmsland Klit. Tidligere var også strækningen fra Hauvig til Nymindegab i syd på private hænder. Det såkaldte Søgaard forstrand. Denne strækning gik tilbage til "kronen" i 1830 da herregarden Søgaard blev solgt. Staten (kronen) solgte i 1667 forstranden til Voldbjerggaard nord for Ringkøbing, som så solgte rettighederne igen til herregarden Søgaard i 1770 for næsen af staten, der ankede sagen til højesteret, men tabte Strækningen betegnes i dag som Den kongelige Søgaardske Forstrand.

Den private Aabjerg forstrand

I 1850 fik et interesselskab ejendomsretten over Aabjerg forstrand, og tilknytningen til herregarden Aabjerg forsvandt. Navnet "Den private Aabjerg forstrand" blev bevaret. Både kronen og de private forstrandsejere havde lokale folk, strandfogeder, til at håndhæve deres forstrandsrettigheder ved at bjerge og sikre løst ilanddrevet gods. Hver strandfoged havde opsyn med et stykke forstrand - kaldet strandlen - og det lå ofte nær deres egen bolig. Strandlenene havde dengang ofte en længde på 1000-1200 alen (6-800 meter), men med tiden blev strandlenene forlænget blandt andet ved sammenlægninger. Det var fattige folk, der boede ved kysterne, og jobbet som strandfoged var attraktivt til trods for det barske liv. Det var ikke altid let for strandfogederne ikke at tilegne sig noget ilanddrevet til sig selv, men straffen kunne være hård. Der fortælles om en strandfoged ved Klegod, Jens Espersen, at han i 1609 måtte betale en bøde på 30 rigsdalere for at have tilegnet sig selv en kiste han havde bjerget i land, og i 1631 fik han en bøde på 10 rigsdalere for at have tilegnet sig selv et ilanddrevet vinfad. Til trods herfor beholdt han dog jobbet som strandfoged formentlig fordi han var eneste beboer i nærheden af det pågældende strandlen.

Strandlen i arvefæste

I 1860 kunne strandfogederne, der havde været fæstere til deres egne len, få mulighed for at forpagte deres len imod betaling af en fast årlig afgift. Lenene blev i en periode simpelt hen udbudt til højstbydende, hvilket bl.a. resulterede i, at flere len fik forpagtere, der boede uden for det "naturlige" område. Det satte ondt blod imellem de nye og de gamle nærtboende strandfogeder, og de var højest uvelkomne på strandene. Denne situation var naturligvis uholdbar og omkring år 1872 begyndte de gamle strandfogeder at opkøbe deres gamle strandlen til arvefæste, fortæller Chr. Tarbensen Christensen i sin bog: "De nærer sig af vrag". Det startede i Hauvig og Husby Klit, men bredte sig hastigt til Vedersø Klit, Husby og Nissum sogne til den privatejede Aabjerg forstrands nord grænse.

Snart blandede staten sig og forlangte en tredjedel af provenuet af løst inddrevet gods, der efterhånden var blevet den vigtigste og for mange eneste indtægt på kysten. Skøderne med de nye betingelser blev tinglyst første gang den 21. juli 1882, hvorefter arvefæsterne fik tilbagebetalt en tredjedel af købesummen. Strandfogederne på Aabjerg forstrand er fortsat berettigede til 2/3 af nettoprovenuet ved salg på de årlige strandauktioner trods flere forsøg fra statens side på at ophæve denne ret. Således berettes i bogen om, da enken efter overkrigskommissær Lassen i 1844 blev indstævnet af staten. Man mente ikke at hun ifølge en forordning fra 11.8.1815 var berettiget til at udøve forstrandsrettigheder på Aabjerg forstrand, men en svigersøn gik skrappt i rette mod Rentekammeret, og til sidst opgav staten deres krav. Arvefæstet, der kun forekommer på den private Aabjerg forstrand, går som regel i arv fra far til søn. Hvis sønnen ikke ønsker at overtage lenet, kan det dog sælges, hvis forstrandsejeren godkender køberen. Tidligere var der en bestemmelse om, at køberen skulle være født og opvokset på egnen, men det følges ikke længere.

Fortsat arvefæste

Så sent som i 1955 fik Anders Poulsen strandlen nr. 4 på Aabjerg forstrand "i arvefæste for ham og hans slægt, mand efter mand, og således, at besidderen eller hans arvinger bestemmer, til hvem lenet skal overgå" og det tilføjes: "og må hverken indfæstningen eller den årlige afgift nogensinde forhøjes". Da sønnen Paul Chr. Poulsen, Hauvig overtog strandlen nr. 4 samt strandlen 3 og 5 måtte han betale en arvefæstning på 28 kroner og en arveindfæstningsafgift på kr. 14 årligt.

I fæstebrevet fra 1955 nævnes endvidere, at arvefæsteren, som tidligere omtalt, er berettiget til 2/3 af provenuet "af alt på forstranden i hans len inddrevet vrag fra skibe og skibsinventarium samt stykgods, hvad enten dette henhører til løst af havet, stykkevis eller i større samlet mængde, med og uden mærke, inddrevet gods eller dødt skib, hvorved forstås ethvert uden levende folks medfølge inddrevet dæksfartøj, ligesom også de inddrevne vragstykker, inventardele og genstande, som henhører til et på kysten indstrandet og ved strandingen undergået eller sønderslaget skib eller dets ladning, for så vidt ejere ikke melder sig - imod heraf at afholde samtlige de med bjergningen forbundne omkostninger." Ordene er mange og fortæller endvidere, at arvefæsteren er forpligtiget til at være med i et bjærgelaug.

Vanærende straf

I arvefæstebrevet fastsættes også forstrandsejerens ret til at fratage en strandfoged hans forpagtning af et strandlen såfremt det misligholdes eller den årlige afgift ikke forfalder til tiden. Det hedder heri: "Befinder arvefæsteren i mindste svig med hensyn til det offentlige eller forstrandsejeren, og hvis han navnlig forstikker eller forfalsker inddrevet gods eller vrag, da har han, såvel i dette tilfælde, som når han for øvrigt gør sig skyldig i en i den offentliges melding, vanærende straf, ligesom også når den årlige arvefæsteafgift ikke til rette tid erlægges, forbrudt sin ret efter nærværende kontrakt, og denne kan af forstrandsejeren straks påstås hævet og arvefæsteren uden spørgsmål og dom samt uden sikkerhedsstilling ved fogdens foranstaltning sættes ud af besiddelse af det ham overdragne strandlen og bestillingen som strandfoged, hvorimod lenet og strandfogedbestillingen med forstrandsejerens samtykke overgår til en anden uberygtet mand af arvefæsterens slægt eller arvefæstens nærmeste".

Strandrider og strandhoveri

Forstrandsejerne havde fra gammel tid sikret sig deres fæsteres arbejdskraft og loyalitet i strandingstilfælde. De skulle gøre behøvede gangarbejde samt kørsel med heste og vogn ved alle indstrandinger af skibe, gods eller vrag. Hoveriet forrettes og gøres efter rigtig omgang med de øvrige hoveripligtige blandt klittens beboere, alt uden betaling. Han skal endvidere, når han holder vagt ved strandede skibe, gods eller vrag, udøve den strengeste bevogtning og tilsyn, således at han kan stå til ansvar for, hvad han under vagten er blevet betroet.

I bogen: "De nærer sig af vrag" fortæller Chr. Tarbensen Christensen, at der ved den private forstrand ansættes en strandrider i 1813, hvis opgave det var, at føre opsyn med strandfogederne, især når der drev dødt vrag ind på strandlenet, dvs. vrag, der ikke kunne påvises nogen ejermand til, og som derfor tilfaldt forstrandsejeren. Strandrideren boede på "Søgaard", og når der var "strandvejr" var han bestandig ved stranden. Forholdene blandt fæstere og strandrideren var ikke altid det bedste. Det fremgår bl.a. af en sag i 1817, hvor to strandfogeder måtte krybe til korset og underskrive en frivillig bodserklæring for at beholde deres fæste. Det skyldtes, at de i "ubesindighed og overilelse havde vist overhørighed overfor strandrideren derved, at de samtlige nægtede efter hans ordre, om aftenen før solnedgang, at køre det på stranden udfor Aargab strandede skibsvrag op til Aargab by. De måtte erklære sig forpligtiget til at betale 20 rigsdalere til Holmsland distrikts fattigkasse - et beløb de ikke ejede, og som de derfor måtte lade forstrandsejeren lægge ud for sig, og ved afdrag skulle de så afvikle gælden. De måtte love strandrideren al mulig høflighed fremover i tilgift. På den private Aabjerg forstrand ansatte forstrandsejeren selv sine strandfogeder, idet de dog efter strandingsloven i 1895 skulle have deres valg godkendt af amtmanden. På statens strande er det den lokale politimester, der beskikker en strandfoged, og det tilstræbes, at den udpegede er fisker eller på anden vis søkyndig. Han er pålagt en række pligter i henhold til sin instruks og havde politimyndighed, og ret til at udøve den indtil autoriteterne selv kom til stede. I 1949 udsendtes en fælles instruks for strandfogederne langs den jyske vestkyst, bortset fra vadehavsøerne.

Strandfogederne kunne synliggøre sig med et stort ovalt messingskilt hvorpå der stod "Strandfoged - Politikreds nr. XX". Et skilt flere strandfogeder har liggende, men sjældent bærer på sig. Stillingen skabte stor respekt overfor kystens øvrige beboere og mange strandfogeder levede sig så godt op i deres opgave at de fik mange tillidsposter i lokalsamfundet, såsom forbjærgere, medlem af menighedsråd, sogneråd osv. Udover den private forstrand bar øerne Anholt, Fanø og Rømø særrettigheder vedrørende ilanddrevet gods. For fannikkernes vedkommende købte øboerne deres rettigheder i året 1741 af kong Christian den sjette, men staten ejer dog halvøen Søren Jessens sand, idet Skov- og Naturstyrelsen ved dom fik tilegnet staten dette sandareal med henvisning til at Søren Jessens sand oprindeligt var en ø, der først i 1976 blev landfast med Fanø nordspids. Her er der et strandlen uden strandfoged.

De fastboende på øen Fanø har i fællesskab rettighederne til det iland-drevne gods. Denne bestemmelse er ofte blevet tilsidesat, og da der for en del år siden drev en masse fint maghonietræ ind på Fanø vestkyst, var der personer, der mente: Først til mølle.. og derfor tog for sig af retterne. De fik senere en dom og måtte betale til fællesskabet, især dem der tog rigeligt for sig. På tilsvarende måde har Anholt og Rømø opnået deres rettigheder. Det var jo dengang meget fattige fiskere og søfolk, der beboede øerne, og hvad der måtte i landdrive af værdi skulle komme dem til gode. Det var kongens holdning, og sådan blev det.

Ravprivilegium

Indtil år 1871 var det kun tilladt strandfogederne og de af ham antagne folk, at samle rav på stranden. Det blev slået fast i et memoria fra Rentekammeret af 16. juli 1787. Strandfogederne skulle have en tredjedel af, hvad ravet kostede ved auktion samt yderligere en sjettedel for at have ført bog over ravfundene.

I dag fastholdes ravprivilegiet ikke da det er umuligt at kontrollere kystens beboere og turisters indsamling af rav på forstrandene, men reelt er det statens ejendom. I strandfogedloven af 1895 fastsættes forpligtigelsen og kommandovejen ved stranding på kysten. Det hedder heri, at enhver har pligt til at reagere, hvis et skib syntes at gå en stranding i møde. Man skal underrette strandfogeden, som straks skal møde op og tage bestik af situationen, hvorefter han underretter politi og toldmyndigheder og evt. redningsvæsen afhængig af situationen. Politiet møder op og hvis ikke redningsvæsenet er alarmeret er det politiets opgave at vurdere behovet terror Strandfogederne får i dag godt 6.000 kroner årligt. Herudover får de betaling for hvert løs de hjembringer fra stranden, pladsleje og udgifter dækket for sorteringsarbejde forud for afholdelse af forstrandsauktion. En tredjedel af indtægten ved denne auktion går ligeledes til strandfogeden efter at beregningssummen er reduceret med ovennævnte udgifter, samt med udgifterne til øvrigheden FBJ

STRANDAUKTION I HOLSTEBRO POLITIKREDS DEN 8., 9. OG 10. MAJ 2003.

I forbindelse med forårsauktionen i Holstebro Politikreds blev der i alt solgt for 249892,- kroner. Hertil gik der 60836,- i omkostninger.

NY REDAKTØR

Efter aftale med formanden for "Foreningen af Strandfogder langs den jyske Vestkyst" Peder Kjeldgård Klit, har jeg indvilget i - foreløbig for 2004 - at være koordinator på bladet "STRANDNYT".

Koordinatorens rolle er, at sammenskrive de indlæg, artikler, navnelister m.v. som bliver tilsendt, for derefter at trykke og samle bladet inden aflevering til distribution via politiet i Thisted.

Bemærk derfor, at bladets indhold og aktualitet i stor udstrækning er afhængig af læsernes aktive deltagelse.

Deadline for indlæg til bladene i 2004 er følgende:

1. marts , 1. juni, 1. september og 1. december

og kan sendes til:

Jan Werenberg
Hyldevej 2
7700 Thisted
Tlf. 20314543
hyldevej2@mail.dk

Kvalitetsarbejde

gennem 30 år

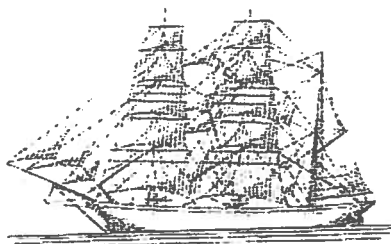
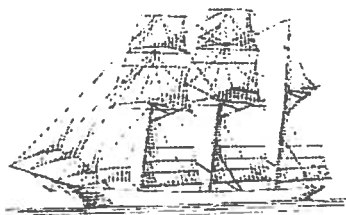
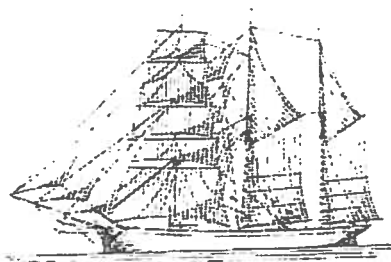
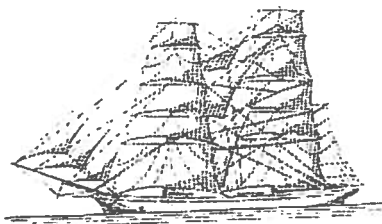
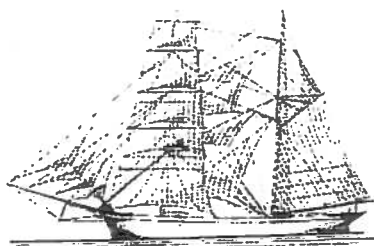
Jydsk Dykkerfirma ApS

V/Gert Normann Andersen - Holstebro - 97 42 63 11

Se billeder og video fra Danmarks største dykkerfirma

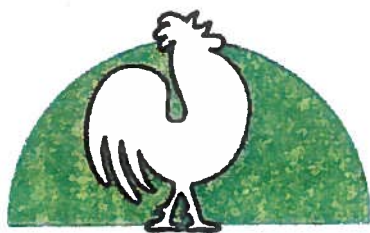
www.jydskdyk.dk

EFTERSØGNING, BJÆRGNING, SPRÆNGNING, REPARATION OG UNDERSØGELSE

Billede af forskellige sejlskibstyper:

1. Række: Kutter, Jagt og Galease
2. Række: Fore-and-aft skonnet og en skonnetbrig
3. Række: Brig og Skonnert
4. Barkentine og Bark

EGNSBANK
HAN HERRED

Tlf: 99 50 51 00 *Vi gi'r råd* www.ehh.dk

Sparekassen Thy

Tlf: 99195000
www.sparthy.dk

